การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์

The Development of a Prototype Area for Public Welfare Activities by the Sangha of Surin Province

พระวชิรสิทธิโกศล[1*], พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ[2], ทวีศักดิ์ ทองทิพย์[3], และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม[4]

Phrawachirasittikosol[1*], Phrakhrupariyatthiwisutthikun[2], Taweesak Tongtip[3], and Thanarat Sa-ard-iam[4]

[1*-4]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, สุรินทร์; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Surin, Thailand

*Corresponding Author; e-mail : Somvangram@gmail.com

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e303718

Received : June 26, 2026; **Revised :** August 29, 2026; **Accepted :** August 31, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์” มีวัตถุประสงค์ 3 คือ 1) เพื่อศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ และ 3) เพื่อการนำเสนอการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ที่เหมาะสมของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจการศึกษาเชิงเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก และทุติยภูมิงานเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสังฆาธิการ 2) กลุ่มนักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ 3) กลุ่มผู้นำชุมชน และ 4) กลุ่มประชาชนทั่วไป รวม 48 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงแล้วนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า

1) งานสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยหลักการบริหารวัดสมัยใหม่ควบคู่กับหลักธรรม ได้แก่ การสร้างค่านิยมร่วม การจัดโครงสร้างองค์กร การจัดระบบงาน การจัดกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม และการพัฒนาบุคลากร โดยยึดหลัก “สะอาด สว่าง และสงบ” เป็นกรอบสำคัญในการจัดการพื้นที่วัดให้เอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการช่วยเหลือสังคมอย่างยั่งยืน

2) สภาพพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ วัดสว่างอารมณ์ วัดปทุมทอง วัดทุ่งไทรขะยูง วัดสีโควนาราม และวัดสุทธิธรรมาราม พบว่า พื้นที่ต้นแบบแต่ละแห่งมีบริบททางประวัติศาสตร์ ที่ตั้ง สภาพชุมชน และรูปแบบการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ที่แตกต่างกัน แต่มีจุดร่วมสำคัญคือการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือประชาชนในระดับชุมชน

Citation : Phrawachirasittikosol, P., Phrakhrupariyatthiwisutthikun, P., Tongtip, T., & Sa-ard-iam, T. (2026). The Development of a Prototype Area for Public Welfare Activities by the Sangha of Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026. e303718

3) การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ที่เหมาะสมของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ มี 5 ด้าน คือ เชิงนโยบาย เชิงโครงสร้างและการบริหาร เชิงบุคลากร เชิงบริการและกิจกรรม และสู่ความยั่งยืน การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันทั้งในมิติด้านจิตใจ สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ โดยยึดหลักพระพุทธศาสนาเป็นฐาน และใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์และสามารถขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนา, คณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์, งานสาธารณสงเคราะห์, พื้นที่ต้นแบบ

Abstract

The research entitled “The Development of Model Areas for Public Welfare Work of the Sangha of Surin Province” had three objectives: (1) to study public welfare work in Buddhism, (2) to investigate the conditions of model areas for public welfare work of the Sangha in Surin Province, and (3) to propose appropriate development guidelines for model areas of public welfare work of the Sangha in Surin Province. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected through the examination of primary documentary sources, namely the Tipitaka, and secondary sources, including relevant documents and academic literature. Data were also obtained through observation, in-depth interviews with four groups of key informants: (1) Sangha administrative monks, (2) scholars in Buddhist management, (3) community leaders, and (4) members of the general public, comprising a total of 48 participants. In addition, focus group discussions were conducted. The participants were selected through purposive sampling. The collected data were then analyzed and presented using descriptive and analytical methods.

The research findings revealed that:

1) Public welfare activities in Buddhism require the integration of modern temple management principles with Buddhist teachings, including the creation of shared values, organizational structuring, work system management, concrete activity organization, and personnel development. The principles of “cleanliness, brightness, and peacefulness” serve as a key framework for managing temple spaces to support sustainable roles as centers of learning and social assistance.

2) The five model areas of public welfare activities of the Sangha in Surin Province, namely Wat Sawang Arom, Wat Pathum Thong, Wat Thung Sai Khayung, Wat Si Khuanaram,

Citation : พระวชิรสิทธิโกศล, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2569). การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(2), e303718.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e303718

and Wat Sutthidhammararam, each possess distinct historical backgrounds, locations, community contexts, and modes of public welfare operations. However, they share a common role as centers for providing assistance to local communities.

3) The appropriate guidelines for developing model areas of public welfare activities of the Sangha in Surin Province consist of five approaches: policy-based development, structural and administrative development, personnel development, service and activity development, and sustainability-oriented development.

The development of model areas of public welfare work of the Sangha in Surin Province should be carried out holistically across spiritual, social, economic, and health dimensions. This development should be grounded in Buddhist principles and driven by community participation as a key mechanism in order to achieve tangible outcomes and enable sustainable expansion to other areas.

Keywords : Development, Model Area, Public Welfare Work, Sangha of Surin Province

บทนำ (Introduction)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักคำสอนให้มนุษย์นำมาปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงมิใช่เพียงแค่เป็นปรัชญาหรือทฤษฎีเท่านั้น หากยังมีเนื้อหาครอบคลุมถึงชีวิตความเป็นอยู่ ความนึกคิดแทบทุกด้าน และที่สำคัญคือเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่มหาชน และเป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก โดยมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาผู้ทรงเปี่ยมไปด้วยพระปัญญาธิคุณ พระวิสุทธิคุณและพระมหากรุณาธิคุณ การบำเพ็ญกรณียกิจของพระพุทธเจ้าและพระสาวกมีวัตถุประสงค์และขอบเขตกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ตั้งแต่ครั้งแรกที่ทรงส่งพระสาวกออกประกาศพระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (วิ.ม. (ไทย) 4/32/41) ซึ่งเป็นแนวทางแห่งการสงเคราะห์เวไนยสัตว์โลกที่พระองค์ทรงมีความปรารถนาให้พระสงฆ์สาวกได้ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านงานสาธารณสงเคราะห์แก่ชาวโลก พระสงฆ์สาวกจึงมีภาระหน้าที่อันสำคัญที่ต้องให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย

งานสาธารณสงเคราะห์นับว่าเป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ในเขตการปกครองของตน ให้ดำเนินไปด้วยดี (ชำเรือง วุฒิจันทร์, 2541) สถาบันสงฆ์ไทยได้เล็งเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่และภาระสำคัญที่ต้องเข้าไปมีบทบาท โดยให้

Citation : Phrawachirasittikosol, P., Phrakhrupariyatthiwisutthikun, P., Tongtip, T., & Sa-ard-iam, T. (2026). The Development of a Prototype Area for Public Welfare Activities by the Sangha of Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026. e303718

งานสงเคราะห์เกื้อกูลแก่ประชาชน ทั้งด้านจิตใจและวัตถุ ตลอดจนด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของคนในสังคม ด้วยเหตุนี้สังคมไทย จึงได้ตั้งความหวังไว้กับสถาบันสงฆ์ที่จะเข้ามาฟื้นฟูช่วยเหลือเยียวยา และเป็นขวัญกำลังใจให้แก่สังคมไทย

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นศาสนกิจของคณะสงฆ์ที่เป็นการจัดกิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงานหรือของคณะบุคคล หรือบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการศึกษาสงเคราะห์ หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือกิจการของรัฐหรือเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไป (กรมการศาสนา, 2542)

การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์นั้น พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมเป็นจำนวนมาก หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น สงเคราะห์สาธารณะประโยชน์เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ ด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสังเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะ มี 4 ประการ คือ (1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล (2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ (3) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ และ (4) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป การสาธารณสงเคราะห์ จึงเป็นการแสดงถึงบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ไทย ในด้านสังคมสงเคราะห์และการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการดำเนินงานเป็นไปด้วยความเอื้อเฟื้อต่อกันและกันทั้งสองฝ่าย (พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ, 2560)

คณะสงฆ์พิจารณาเห็นความสำคัญในการสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชน การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคล ผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าว แล้วการสาธารณสงเคราะห์เป็นงานการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวแก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อน ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ทางวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ ช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ยากของคนในสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ล้วนแต่มีความต้องการและตั้งความหวังไว้กับสถาบัน สงฆ์ที่จะมาช่วยเหลือเยียวยาสังคมเป็นอย่างมาก จนบางครั้งถูกถามจากสังคมว่า พระสงฆ์เอาแต่สุขสบาย เอาเปรียบสังคม ไม่เหลียวแลทอดทิ้งประชาชนผู้ทุกข์ยาก บางที่เป็นผู้สร้างปัญหาทางสังคมเสียเอง หากแต่ว่าสถาบันสงฆ์ยังคงประมาทไม่เห็นความสำคัญปล่อยปละละเลยไม่สนใจปัญหางานสังคมสงเคราะห์ให้เป็นอย่างนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสถาบันในเชิงลบ จนยากที่จะแก้ไขได้ในอนาคตภายภาคหน้าอย่างแน่นอน

Citation : พระวชิรสิทธิโกศล, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2569). การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e303718

งานสาธารณสงเคราะห์เป็นภารกิจสำคัญของคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีบทบาทในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมทั้งด้านวัตถุและจิตใจของประชาชน โดยถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธศาสนาได้เน้นการสงเคราะห์เกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ผ่านหลักเมตตาและกรุณา ซึ่งพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมและช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่องในบริบทสังคมไทย วัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของชุมชน มีบทบาทในการช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านการศึกษา สังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้ การบรรเทาสาธารณภัย และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสังคม

การดำเนินงานดังกล่าวยังช่วยส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับภารกิจของคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันและช่วยให้การจัดการทรัพยากรและกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างศรัทธาและความร่วมมือระหว่างวัดกับประชาชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติในการพัฒนาสังคมไทยโดยรวม

โดยมีพื้นที่ในจังหวัดสุรินทร์ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจำนวน 5 วัด ที่มีการจัดดำเนินการเกี่ยวกับงานสารณสงเคราะห์ซึ่งมีความโดดเด่นจนได้รับรางวัลจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนระดับต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ 1) วัดสว่างอารมณ์ หมู่ที่ 1 ตำบลปราสาททนง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ 2) วัดศรีโควนาราม หมู่ที่ 9 ตำบลกังแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ 3) วัดทุ่งไทรขะยูง หมู่ที่ 7 ตำบลยางสว่าง อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ 4) วัดปทุมทอง หมู่ที่ 1 ตำบลท่าตูม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และ5) วัดสุทธิธรรมาราม (วัดใหม่หลวงตาเยื้อน) อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัยในเรื่อง “การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์” เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่ายและให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อการนำเสนอการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินท์

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

แนวคิดในการทบทวนวรรณกรรมในดุษฎีนิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้เลือกแนวคิด มาเป็นกรอบในการศึกษาดังต่อไปนี้

Citation : Phrawachirasittikosol, P., Phrakhrupariyatthiwisutthikun, P., Tongtip, T., & Sa-ard-iam, T. (2026). The Development of a Prototype Area for Public Welfare Activities by the Sangha of Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026. e303718

1. แนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา

แนวคิดสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนามีจุดเริ่มต้นจากพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกออกเผยแผ่ธรรมเพื่อ “ประโยชน์สุขของมหาชน” และ “อนุเคราะห์ชาวโลก” (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40)ซึ่งสะท้อนว่าพระสงฆ์มิได้มีหน้าที่เพียงพัฒนาตนเอง แต่ยังต้องมีบทบาทช่วยเหลือสังคมตามหลัก “โลกานุกัมปา” แนวคิดนี้ถูกนำไปปฏิบัติผ่านหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเกื้อกูลชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทยที่ใช้แนวคิด “บวร” (บ้าน/วัด/โรงเรียน) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของการสงเคราะห์สังคม ทั้งในภาวะปกติและยามวิกฤต ดังนั้น งานสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ของพระพุทธองค์ในการนำธรรมะมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และสร้างความเข้มแข็งให้สังคมอย่างยั่งยืน

รูปแบบของสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้มีการพัฒนาให้เป็นระบบและสอดคล้องกับสังคม โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ ประการแรก การแบ่งตามพันธกิจหลัก 4 ด้าน คือ (1) การสงเคราะห์ เน้นการช่วยเหลือเบื้องต้นเพื่อบรรเทาทุกข์ (2) การเกื้อกูล เน้นการสนับสนุนชุมชนในระยะยาว (3) การพัฒนา มุ่งสร้างอาชีพและเสริมศักยภาพให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ และ (4) การบูรณาการ เป็นการเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ประการที่สอง รูปแบบกิจกรรมเชิงรูปธรรม ซึ่งครอบคลุมหลายด้าน เช่น ด้านสาธารณสุข ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ และด้านสาธารณูปโภค โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน โดยรวม รูปแบบสาธารณสงเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนบทบาทของพระพุทธศาสนาในการช่วยเหลือ พัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน (ไพบูลย์ เสียงก้อง, 2544)

ดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า จากแนวคิดของแพทริเซีย เชอร์วูด (Patricia Sherwood, 2001) สะท้อนให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีบทบาทด้านสวัสดิการสังคมและการพัฒนาชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมทางสังคมถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีปฏิบัติทางพุทธศาสนา ทั้งในด้านการศึกษา การดูแลสุขภาพ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

งานสาธารณสงเคราะห์ เป็นบทบาทหน้าที่สำคัญ ของพระสงฆ์ เป็นการดำเนินงานที่ต้องประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ในการป้องกัน ฟื้นฟู และพัฒนาบุคคลคล กลุ่ม ชุมชน หรือสังคมที่ประสบปัญหา โดยการนำวัตถุ ความรู้ ความเข้าใจ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม ผนวกกับหลักการ วิธีการ สังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือให้บุคคล กลุ่ม ชุมชน หรือสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เป็นงานที่สำคัญที่พระสงฆ์ให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ และยังเป็นการสร้างความผูกพัน ระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของ

Citation : พระวชิรสิทธิโกศล, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2569). การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e303718

บ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจา และใจอันจะนำความสุข ความเจริญพัฒนามาสู่วัดและชุมชนสังคมประเทศชาติต่อไป

งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยโดยเฉพาะระดับวัดมีความสำคัญมากโดยมีพระสังฆาธิการในทุกระดับ มีส่วนสำคัญมากในการขับเคลื่อนงานด้าน สาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชนและชุมชนเป็นอย่างมาก เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและพัฒนาจิตใจควบคู่กันไปในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย และงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือผู้คนในสิ่งที่เขาต้องการ และมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างพระสงฆ์ องค์กรสงฆ์ วัด และชาวบ้านชุมชน และหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน อย่างดีที่สุดอีกทางหนึ่งด้วย อันพื้นฐานสำคัญในการสร้างสานสัมพันธ์สามัคคีปรองดองของคนในสังคม

รูปแบบของงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีความหลากหลายและครอบคลุมหลายด้าน โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนาสังคม ได้แก่ (1) ด้านการศึกษา ส่งเสริมทั้งการเรียนทางธรรมและทางโลก พร้อมปลูกฝังคุณธรรม (2) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข ให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยและส่งเสริมการแพทย์แผนไทย (3) ด้านการช่วยเหลือผู้ยากไร้และผู้ประสบภัย บรรเทาความเดือดร้อนในยามวิกฤต (4) ด้านการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมอาชีพและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ (5) ด้านการเผยแผ่ธรรมะและจิตอาสา โดยใช้สื่อสมัยใหม่เข้าถึงประชาชน โดยรวม งานสาธารณสงเคราะห์เหล่านี้สะท้อนบทบาทของพระสงฆ์ไทยในการช่วยเหลือสังคมทั้งด้านกาย ใจ และปัญญา ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาต้นแบบ

การพัฒนาต้นแบบเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้การสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ความหมายของการพัฒนาต้นแบบไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสร้างสิ่งของหรือระบบ แต่ยังหมายถึงการเรียนรู้ การทดลอง และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์และสังคม ในยุคดิจิทัล การพัฒนาต้นแบบได้กลายเป็นหัวใจของการสร้างนวัตกรรมในทุกสาขา ทั้งภาคอุตสาหกรรม การศึกษา และการบริหารจัดการ การเข้าใจความหมายและกระบวนการของการพัฒนาต้นแบบจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

ประเภทของการพัฒนาต้นแบบมีความหลากหลายและมีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างนวัตกรรม การเข้าใจลักษณะ จุดประสงค์ และข้อดีของแต่ละประเภทช่วยให้ผู้พัฒนาสามารถเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาต้นแบบจึงไม่ใช่เพียงการสร้างสิ่งจำลอง แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ การทดลอง และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผลงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้และสังคมในวงกว้าง

Citation : Phrawachirasittikosol, P., Phrakhrupariyatthiwisutthikun, P., Tongtip, T., & Sa-ard-iam, T. (2026). The Development of a Prototype Area for Public Welfare Activities by the Sangha of Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026. e303718

4.รูปแบบของการพัฒนาต้นแบบ

สำหรับรูปแบบของการพัฒนาต้นแบบนั้น วิทยา จันทร์ทอง (2565) ได้จำแนกรูปแบบการพัฒนาต้นแบบออกเป็น 5 รูปแบบหลัก ได้แก่ การพัฒนาแบบลำดับขั้น การพัฒนาแบบวนซ้ำ การพัฒนาแบบเพิ่มพูน การพัฒนาแบบขนาน และการพัฒนาแบบรวดเร็ว ซึ่งแต่ละรูปแบบมีลักษณะและกระบวนการดำเนินงานที่แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนา โดยมีทั้งแนวทางที่เน้นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การแบ่งพัฒนาเป็นส่วนย่อย การดำเนินงานหลายแนวทางพร้อมกัน และการสร้างต้นแบบอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งนี้ แต่ละรูปแบบต่างมีข้อดีและข้อจำกัดเฉพาะด้าน จึงควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของโครงการ ทรัพยากร และเป้าหมายของการพัฒนา เพื่อให้ได้ต้นแบบที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้อย่างเหมาะสม

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ผู้ศึกษาจึงได้วางกรอบแนวคิดการศึกษา ดังต่อไปนี้

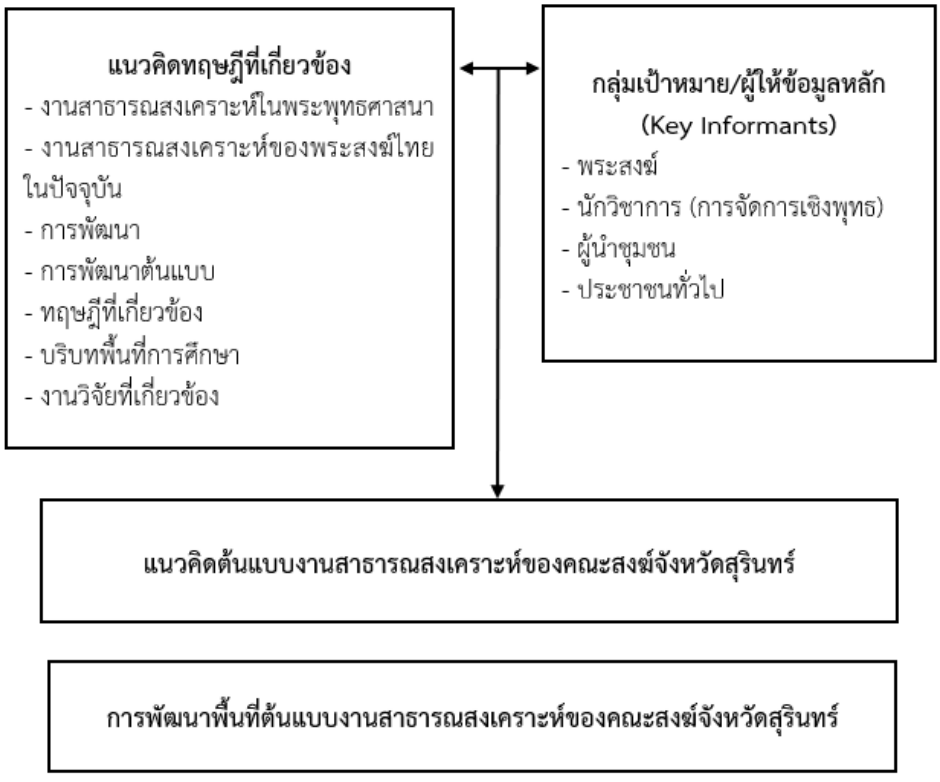

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

Citation : พระวชิรสิทธิโกศล, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2569). การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e303718

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารจากปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 และเอกสารทุติยภูมิ คือ หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ดังมีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เก็บรวบรวมเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลในชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ที่เกี่ยวข้อง เช่น อรรถกถา ฎีกา ตำราหนังสือ งานวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากวารสาร และห้องสมุดต่าง ๆ เป็นต้น หานำข้อมูลที่ได้มารวบรวมจัดประเภท แยกแยะประมวล วิเคราะห์ ตีความ เพื่อสร้างกรอบแนวคิดโครงการวิจัยดำเนินเรื่อง และออกแบบเครื่องมือการวิจัยโดยความเห็นชอบของกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 48 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ในพื้นที่เป้าหมาย 5 แห่ง คือ 1) วัดสว่างอารมณ์ หมู่ที่ 1 ตำบลปราสาททะนง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ 2) วัดสีโควนาราม หมู่ที่ 9 ตำบลกังแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ 3) วัดทุ่งไทรขะยูง หมู่ที่ 7 ตำบลยางสว่าง อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ 4) วัดปทุมทอง หมู่ที่ 1 ตำบลท่าตูม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และ 5) วัดสุทธิธรรมาราม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยผู้วิจัยได้มีหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์จากบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ เพื่อติดต่อขออนุญาตสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์ตามวัน เวลาที่นัดไว้ จากนั้นเมื่อสัมภาษณ์เสร็จนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษา และกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพที่ช่วยให้การได้ข้อมูลในทุกมิติ จากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความหลากหลาย จำนวน 12 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และมีประสบการณ์ในประเด็นการวิจัย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน ตรงประเด็น มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ เพื่อลดอคติที่ก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการวิจัย และในขั้นตอนสุดท้าย คือ นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากศึกษาเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม มารวบรวมแยกแยกแยะ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวล และนำเสนอผลงานวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

งานวิจัยเรื่องนี้ ได้รับใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนองานวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.793/2568 วันที่ให้การรับรอง 20 ธันวาคม 2568 วันหมดอายุใบรับรอง 20 ธันวาคม 2569

Citation : Phrawachirasittikosol, P., Phrakhrupariyatthiwisutthikun, P., Tongtip, T., & Sa-ard-iam, T. (2026). The Development of a Prototype Area for Public Welfare Activities by the Sangha of Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026. e303718

ผลการวิจัย (Research Results)

1. งานสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา

งานสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก มีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดหลักของงานสาธารณสงเคราะห์มาจากพุทธพจน์ในการส่งพระธรรมทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคต้นพุทธกาล คือ *“จรถ ภิกฺขเว จาริกำ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย ตาย สุขาย เทวมนุสสานำ เทเสถ ภิกฺขเว ธมฺมำ อาทิกลฺยาณำ มชฺเฌกลฺยาณำ ปริโยสานกลฺยาณำ”* (วิ.ม. (บาลี) 4/32/40) แปลความว่า *“ภิกษุทั้งหลาย ขอเธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และเพื่อความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น (ศีล) งามในท่ามกลาง (สมาธิ) และงามในที่สุด (ปัญญา) เถิด”* (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40)

งานสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนามีรากฐานสำคัญมาจากพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงมอบหมายให้พระสาวกชุดแรกออกจาริกเพื่อ “ประโยชน์สุขของมหาชน” และ “เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์มิได้จำกัดอยู่เพียงการบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ส่วนตนเท่านั้น แต่ยังมีภาระหน้าที่ในการเยียวยาความทุกข์ยากของสังคมควบคู่กันไปตามหลัก “โลกานุกมฺปาย” หรือการกรุณาต่อชาวโลก ในมิติของการปฏิบัติ พระสงฆ์ได้ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องมือในการประสานความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชน ทั้งในด้านปัจจัยสี่ การให้ความรู้ และการสร้างขวัญกำลังใจ โดยเฉพาะในสังคมไทยที่ยึดถือโมเดล “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) เป็นแกนกลางในการพัฒนา ทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางของการสงเคราะห์ทั้งในยามปกติและยามเกิดวิกฤตการณ์

งานสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นงานที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยวัดมีบทบาทในการพัฒนาสังคม เป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนา เป็นศูนย์กลางการศึกษา แหล่งเรียนรู้วิชาการ เป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งต้องอาศัยหลักการบริหารวัดด้านสาธารณสงเคราะห์สมัยใหม่ ดังนี้ (1) การสร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิด และการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบ แบบแผนที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารวัด จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด (2) จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตามเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่าน (3) จัดระบบงาน ได้แก่ การรักการบริหารต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ (4) จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการบริหารงานเพื่อให้การบริหารงานเป็นไปในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ (5) บุคลากร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ

Citation : พระวชิรสิทธิโกศล, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2569). การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e303718

บริหารงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ ประกอบด้วย 1) สังคหวัตถุ 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/313/2956); องฺ. จตุกฺก. (ไทย) 21/256/373) 2) ราชสังคหวัตถุ 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/304/302) 3) พรหมวิหาร 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/308/200; ขุ.ม. (ไทย) 29/149/403) และ 4) หลักสาราณียธรรม 6 (ที.ม. (ไทย) 10/246/194–195)

สาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนาปรากฏชัดในพระไตรปิฎกผ่านการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา โดยพระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างในการดูแลภิกษุอาพาธ (วิ.ม.(ไทย) 5/365/240) ขณะที่คฤหัสถ์ผู้มีศรัทธา เช่น อนาถบิณฑิกเศรษฐี ผู้เป็นต้นแบบการพัฒนาชุมชนด้วยพลังแห่งศรัทธา(สํ.นิ (ไทย) 16/368/196) และนางวิสาขา มหาอุบาสิกา มหาอุบาสิกา ผู้เป็นเลิศในการถวายทาน (องฺ.เอกฺก. (ไทย) 20/255/32) หรือมาฆมาณพ (ขุ.ธ.(ไทย) 25/30-32/50-52) ที่เป็นตัวอย่างของการพัฒนาชุมชนในรูปแบบของสาธารณสงเคราะห์ ได้บำเพ็ญทานและสนับสนุนกิจการสาธารณประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

2. สภาพพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์

ผลการศึกษาสภาพพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 5 แห่ง พบว่า พื้นที่ต้นแบบแต่ละแห่งมีบริบททางประวัติศาสตร์ ที่ตั้ง สภาพชุมชน และรูปแบบการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ที่มีความแตกต่างกัน แต่มีจุดร่วมสำคัญคือการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือประชาชนในระดับชุมชน ดังมีรายละเอียดแต่ละวันดังนี้

1) วัดสว่างอารมณ์ สภาพพื้นที่ต้นแบบของวัดสว่างอารมณ์ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ แม้จะมีผลงานด้านสาธารณสงเคราะห์ที่โดดเด่น แต่ยังประสบปัญหาด้านงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอต่อการช่วยเหลือประชาชน โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์ความไม่สงบตามแนวชายแดนไทย–กัมพูชาที่มีผู้อพยพจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านที่พักสำหรับจิตอาสาและทรัพยากรในการปฏิบัติงาน

2) วัดปทุมทอง สภาพพื้นที่ต้นแบบของวัดปทุมทอง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นวัดที่มีบทบาทโดดเด่นด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยร่วมกับโรงพยาบาลท่าตูมจัดตั้ง “ศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพ สถานชีวาภิบาล” เพื่อแก้ปัญหาความแออัดของโรงพยาบาลและรองรับจำนวนผู้ป่วยที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้ป่วยด้านกายภาพบำบัด ศูนย์ดังกล่าวดำเนินงานภายใต้ความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงพยาบาล และชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมสุขภาวะทางกายและจิตใจ รวมถึงให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ชายแดนไทย–กัมพูชา

3) วัดทุ่งไทรขะยูง สภาพพื้นที่ต้นแบบของวัดทุ่งไทรขะยูง อำเภอรัตนะบุรี จังหวัดสุรินทร์ เป็นวัดที่มีบทบาทโดดเด่นด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยเฉพาะโครงการ “เลิกเหล้า” ที่ช่วยฟื้นฟูสุขภาวะของประชาชนในชุมชน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ยาสมุนไพร และวัสดุอุปกรณ์

Citation : Phrawachirasittikosol, P., Phrakhrupariyatthiwisutthikun, P., Tongtip, T., & Sa-ard-iam, T. (2026). The Development of a Prototype Area for Public Welfare Activities by the Sangha of Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026. e303718

ที่จำเป็นต่อการให้บริการ เนื่องจากมีผู้เข้ารับการรักษาจำนวนมาก สาเหตุสำคัญมาจากการขาดผู้สืบทอดองค์ความรู้ด้านสมุนไพรและการรักษาตามแนวทางดั้งเดิม รวมทั้งข้อกำหนดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย

4) วัดสีโควนาราม สภาพพื้นที่ต้นแบบของวัดสีโควนาราม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เป็นวัดที่มีบทบาทโดดเด่นด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยให้บริการยืมอุปกรณ์และเครื่องมือทางการแพทย์แก่ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และผู้พิการในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังประสบปัญหาด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร และเครื่องมือทางการแพทย์ที่มีไม่เพียงพอต่อความต้องการที่

5) วัดสุทธิธรรมาราม สภาพพื้นที่ต้นแบบของวัดวัดสุทธิธรรมาราม (วัดใหม่หลวงตาเยื้อน) มีบทบาทสำคัญด้านสาธารณสงเคราะห์และการช่วยเหลือชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่ยังประสบปัญหาด้านงบประมาณ ทรัพยากร และบุคลากรจิตอาสาที่มีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งภารกิจของวัดที่มีความหลากหลายส่งผลให้การบริหารจัดการเชิงระบบยังไม่ชัดเจน

สรุปความได้ว่า ผลการศึกษาพื้นที่ต้นแบบทั้ง 5 วัดในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ทุกวัดมีบทบาทสำคัญด้านสาธารณสงเคราะห์ในการช่วยเหลือประชาชน ทั้งด้านสุขภาพ สวัสดิการสังคม การฟื้นฟูผู้ป่วย การดูแลผู้ด้อยโอกาส และการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์วิกฤต อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน ได้แก่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนที่เพิ่มขึ้น สาเหตุสำคัญมาจากการพึ่งพาศรัทธาและเงินบริจาคเป็นหลัก การขาดการสนับสนุนเชิงนโยบายและความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลให้มีผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และกลุ่มเปราะบางเพิ่มมากขึ้น จึงนับเป็นความท้าทายสำคัญที่วัดต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการและสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้งานสาธารณสงเคราะห์สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

3. ผลนำเสนอการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ที่เหมาะสมของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ที่เหมาะสมของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ สามารถสังเคราะห์ได้จากการวิเคราะห์บริบทพื้นที่ ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนศักยภาพของวัดและชุมชน โดยมุ่งเน้นการยกระดับวัดให้เป็น “ศูนย์กลางการช่วยเหลือและการเรียนรู้ของชุมชน” อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาที่นำเสนอประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายร่วมด้านสังคมสันติสุข การเสริมสร้างศักยภาพด้านทรัพยากร บุคลากร และเครือข่ายความร่วมมือ การบูรณาการงานสาธารณสงเคราะห์กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชน รวมถึงการพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้ ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ที่เหมาะสมของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ มี 5 แนวทาง ดังนี้

Citation : พระวชิรสิทธิโกศล, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2569). การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(2), e303718.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e303718

(1) แนวทางเชิงนโยบาย ได้แก่ กำหนดนโยบายงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ให้มีทิศทางและเป้าหมายชัดเจน และส่งเสริมการบูรณาการ “บ้าน-วัด-รัฐ-เครือข่ายชุมชน” อย่างเป็นระบบ

(2) แนวทางเชิงโครงสร้างและการบริหาร ได้แก่ พัฒนาวัดต้นแบบให้เป็นศูนย์ประสานงานสาธารณสงเคราะห์ระดับพื้นที่ และจัดทำระบบบริหารจัดการ การติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงาน

(3) แนวทางเชิงบุคลากร ได้แก่ พัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ จิตอาสา และอาสาสมัครชุมชน และสร้างระบบการถ่ายทอดองค์ความรู้และการสืบทอดงานอย่างต่อเนื่อง

(4) แนวทางเชิงบริการและกิจกรรม ได้แก่ พัฒนารูปแบบบริการด้านสาธารณสุข สวัสดิการสังคม และการฟื้นฟูคุณธรรมให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และขยายบทบาทวัดในการดูแลกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ประสบภัย

(5) แนวทางสู่ความยั่งยืน ได้แก่ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระยะยาวกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และพัฒนาพื้นที่ต้นแบบให้สามารถขยายผลสู่พื้นที่อื่นของจังหวัดสุรินทร์ได้

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. งานสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา

งานสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา พบว่า ปรากฏการณ์การทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในพื้นที่วิจัยเป็นการปฏิบัติงานเชิงบูรณาการระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและคำสอนทางสังคม เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนในระดับพื้นที่และเป็นกลไกหนึ่งของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยพบว่า งานสาธารณสงเคราะห์ที่วัดและคณะสงฆ์ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดสุรินทร์ที่มีโครงสร้างสังคมแบบชุมชนเข้มแข็งและมีวัดเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิต ทั้งนี้ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า “งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” มิได้เป็นเพียงกิจกรรมเชิงการกุศล หากแต่เป็น “ระบบการจัดการทางสังคมเชิงพุทธ” ที่มีบทบาทในการเสริมสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับแนวคิด Socially Engaged Buddhism ซึ่งเน้นการนำหลักธรรมอย่างสังคหวัตถุ 4 และการบริการต่อสังคม มาใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคมไทย เช่น การช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ป่วย ผู้ด้อยโอกาส และการสงเคราะห์สาธารณะภัยต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนบทบาทเชิงสังคมของสถาบันสงฆ์ได้อย่างชัดเจน (สายชล ปัญญชิต และณัชพล ศิริสวัสดิ์, 2566) ทั้งนี้ เนื่องจากงานสาธารณสงเคราะห์ทางพระพุทธศาสนาเป็นงานจิตอาสาที่มุ่งประโยชน์สุขของส่วนรวม จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ การทำงานในลักษณะบูรณาการตามแนวคิด “บวร” (บ้าน/วัด/ราชการ) จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือ และนำไปสู่ความสำเร็จของงานสาธารณสงเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Panyachit and Sirisawad (2025) พบว่า สถาบันพุทธศาสนาและกลุ่มอาสากู้ภัยในภาคเหนือมีการใช้หลักธรรมพุทธเพื่อนำงานช่วยเหลือสังคมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการผสาน

“การช่วยเหลือ” และ “การบูรณาการ” เข้ากับโครงสร้างการทำงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ส่งผลให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อภัยสาธารณะ นัยนี้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาของงานวิจัยที่พบในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ว่า การสาธารณสงเคราะห์มิใช่เป็นเพียงการมอบของหรือบริการ แต่คือการ “สร้างสังคมที่เอื้ออาทร” และผสานหลักธรรมเข้ากับกระบวนการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

เมื่อพิจารณาในเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ดังกล่าวสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนผ่านหลัก สังคหวัตถุ 4 (อง.จตุกฺก. (ไทย) 21/32/50/51) ได้แก่ (1) ทาน (การให้) (2) ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ) (3) อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) และ (4) สมานัตตตา (การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย) ซึ่งทำหน้าที่เป็น “กลไกเชิงคุณค่า” ในการขับเคลื่อนการทำงานของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะมิติของทานและอัตถจริยาที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ขณะเดียวกันปิยวาจาและสมานัตตตาได้เสริมสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน อันนำไปสู่ความร่วมมือในระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ แนวคิดการสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนายังได้รับการสนับสนุนจากผลการศึกษาทางทฤษฎีที่วิเคราะห์จากพระไตรปิฎกว่า การช่วยเหลือต่อเพื่อนมนุษย์เพื่อให้มีชีวิตอยู่ได้ทั้งทางกายและจิตนั้น เป็นหลักการพื้นฐานของการพัฒนาสังคมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “การช่วยเหลือเพื่อความสุขทั้งกายและใจ” (พระครูพิศาลจารุวรรณ, 2565) ดังนั้น ผลการศึกษาครั้งนี้ยืนยันว่า การสาธารณสงเคราะห์ภายใต้สงฆ์มิใช่งานส่งเสริมศีลธรรมเพียงอย่างเดียว แต่เป็น “กระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่” ที่บูรณาการหลักธรรมกับกลไกสังคมร่วมสมัย มีความสัมพันธ์กับบริบทหน้าใหม่ของสังคมไทยที่ต้องดูแลกลุ่มเปราะบางอย่างเป็นองค์รวม นอกจากนี้ ยังสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิด “พุทธศาสนาเชิงสังคม” (Socially Engaged Buddhism) ซึ่งเน้นบทบาทของพระพุทธศาสนาในการเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อบรรเทาความทุกข์ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม ทั้งนี้ งานศึกษาร่วมสมัยชี้ให้เห็นว่า พุทธศาสนาเชิงสังคมมีลักษณะเป็น “พุทธศาสนาเชิงปฏิบัติ” ที่เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับการแก้ไขปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (พระครูพิศาลจารุวรรณ, (2565)

2. สภาพพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์

การศึกษาและวิเคราะห์สภาพพื้นที่ต้นแบบทั้ง 5 แห่ง ชี้ให้เห็นว่าแต่ละวัดมีบริบททางประวัติศาสตร์และโครงสร้างชุมชนที่แตกต่างกัน ทั้งด้านภูมิศาสตร์ สังคม และทรัพยากร แต่มีบทบาทร่วมกันคือการเป็น “ศูนย์กลางการช่วยเหลือชุมชน” ในระดับตำบลและอำเภอ ทั้งนี้ ประเด็นที่อภิปรายได้สำคัญคือ การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ในพื้นที่ต้นแบบทั้ง 5 แห่ง มีทั้ง “ศักยภาพ” และ “ข้อจำกัด” ที่สะท้อนภาพรวมของพื้นที่ในจังหวัดสุรินทร์อย่างชัดเจน เช่น บทบาทวัดสว่างอารมณ์ที่เป็นศูนย์ร่วมศรัทธาและช่วยเหลือผู้ยากไร้ ในขณะที่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยภายใน

Citation : พระวชิรสิทธิโกศล, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2569). การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(2), e303718.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e303718

ที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการดำเนินงาน โดยพบว่า ปัจจัยทางสังคม เช่น ความเปราะบางของครัวเรือน ความชุกของผู้สูงอายุ และปัญหาสังคม เช่น สุรา การพนัน ส่งผลต่อการทำงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์และวัด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของวัดในฐานะ “โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม” (Social Infrastructure) ที่มีความสำคัญต่อการดูแลกลุ่มเปราะบางและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระดับพื้นที่ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่า แม้วัดต้นแบบทั้ง 5 แห่งจะมีบริบทด้านประวัติศาสตร์ สังคม และทรัพยากรที่แตกต่างกัน แต่ล้วนมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางการช่วยเหลือและพัฒนาชุมชน โดยทำหน้าที่ดูแลผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรสนับสนุน ขณะที่ปัญหาสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางประชากร เช่น การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ความยากจน และพฤติกรรมเสี่ยงในชุมชน ได้เพิ่มภาระต่อการดำเนินงานของวัด จึงสะท้อนให้เห็นว่าวัดมิได้เป็นเพียงศูนย์กลางทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิจัยของ Juruan and Boonyarattanasoontorn (2023) ที่กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการรับมือกับความท้าทายของสังคมร่วมสมัย ทั้งในด้านโอกาสและข้อจำกัด นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงแนวทางการสร้างพื้นที่ต้นแบบให้ตอบโจทย์การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์จึงต้องคำนึงถึงภาพรวมของความต้องการของประชาชน สภาพเชิงโครงสร้าง และการเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกเพื่อเสริมศักยภาพการทำงานในระยะยาว ดังนั้น ผลการศึกษานี้มิได้เป็นเพียงการบันทึกบริบทเฉพาะพื้นที่ แต่ยังสรุป “แรงขับเคลื่อน” และ “แรงต้าน” ในการทำงานเชิงสาธารณสงเคราะห์ซึ่งต้องได้รับการบูรณาการอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างพื้นที่ต้นแบบที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนทั้งในระดับตำบลและระดับจังหวัด

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเชิงวิเคราะห์ พบว่า การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ในพื้นที่ต้นแบบทั้ง 5 แห่ง มีทั้ง “ศักยภาพ” และ “ข้อจำกัด” ที่ดำรงอยู่ควบคู่กัน โดยศักยภาพดังกล่าวปรากฏในรูปของทุนทางสังคม ความศรัทธาของประชาชน และความเป็นศูนย์กลางของวัด ขณะที่ข้อจำกัดปรากฏในมิติของทรัพยากร งบประมาณ และกำลังคน ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการดำเนินงาน ทั้งนี้ ในมิติของการตีความเชิงพุทธบูรณาการ สามารถอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวผ่านหลักอริยสัจ 4 (สำ.ม. (ไทย) 19/1081/592-593) ได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ (1) ทุกข์ คือ สภาพปัญหาของชุมชน เช่น ความยากจน ความเปราะบางของครัวเรือน และปัญหาสังคม (2) สมุทัย คือ สาเหตุของปัญหา เช่น โครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรมเสี่ยง (3) นิโรธ คือ เป้าหมายของการแก้ไข ได้แก่ การลดความทุกข์และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และ (4) มรรค คือ แนวทางการดำเนินงานของคณะสงฆ์ผ่านกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินงานของคณะสงฆ์มิได้เป็นเพียงการช่วยเหลือปลายเหตุ แต่เป็นกระบวนการวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาเชิงระบบที่สอดคล้องกับหลักเหตุและผลในทางพระพุทธศาสนา ผลการศึกษานี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยร่วมสมัยที่

Citation : Phrawachirasittikosol, P., Phrakhrupariyatthiwisutthikun, P., Tongtip, T., & Sa-ard-iam, T. (2026). The Development of a Prototype Area for Public Welfare Activities by the Sangha of Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026. e303718

ชี้ให้เห็นว่า วัดและสถาบันศาสนาสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชน และมีบทบาทสำคัญในการจัดการปัญหาสังคมในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในบริบทของสังคมที่มีความเปราะบางและความเหลื่อมล้ำในบริบทของจังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยทางสังคม เช่น โครงสร้างประชากรสูงวัย ความเปราะบางของครัวเรือน และปัญหาพฤติกรรมเสี่ยง เช่น สุราและการพนัน มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทเชิงโครงสร้าง ควบคู่กับศักยภาพเชิงพื้นที่ สอดคล้องกับ Juruan, T., and Boonyarattanasoontorn, J, (2023 ที่ได้ค้นพบจากการศึกษาว่า ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันพระสงได้ทำหน้าที่อนุเคราะห์ในด้านการศึกษาทั้งส่วนที่จัดการศึกษาเองโดยตรงโดยเฉพาะยิ่งในส่วนที่ทางรัฐบาลไม่สามารถจัดการศึกษาบริการได้ทั่วถึงอันได้แก่ กลุ่มประชากรด้อยโอกาสทางสังคม ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจเป็นเหตุให้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ก็ได้อาศัยพระสงฆ์ให้การศึกษาในขณะที่ศึกษาก็ไม่ต้องใช้งบประมาณจากรัฐบาลทุนจากประชาชนโดยตรงทั้งที่อยู่อาศัยอาหารและในการใช้จ่าย แม้จะจะมีส่วนหนึ่งที่เรียนจบแล้วที่ทางฝ่ายคณะสงฆ์ที่ยังไม่ได้ใช้งานแล้วทานเหล่านั้นก็ลาสมณเพศออกไปก็ไปทำงานให้ทางรัฐบาล โดยที่รัฐไม่ต้องลงทุนหากมองอย่างนี้แล้วจะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ได้ช่วยเหลือสงเคราะห์รัฐบาลด้วยไม่เพียงแต่ได้ช่วยอนุเคราะห์กับกลุ่มประชาชนที่ด้อยโอกาสเพียงฝ่ายเดียวแต่อย่างไรก็ตาม บทบาทของพระสงฆ์ในการศึกษาสงเคราะห์นี้ อาจมองได้ทั้งที่เป็นระบบคือจัดการเรียนการสอนมีหลักสูตรที่แน่นอน และอีกที่จัดอย่างไม่เป็นระบบอาจเป็นลักษณะการให้ทุนสนับสนุนการศึกษา การให้ทุนสนับสนุนในการสร้างอาคารเรียนให้ทุนซื่อสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ในการศึกษาให้ทุนการเรียนให้กับครูเพื่อพัฒนาครูในสาขาที่ขาดแคลนให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เป็นต้น (ดังนั้น ความสำเร็จของพื้นที่ต้นแบบมิได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่เป็นผลจากการจัดสมดุลระหว่างแรงขับและแรงต้านผ่านกระบวนการบริหารจัดการเชิงระบบและเชิงพุทธ ผลการศึกษานี้จึงมิได้เป็นเพียงการอธิบายบริบทของพื้นที่ต้นแบบเท่านั้น แต่ยังเสนอกรอบแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นได้ โดยเน้นการบูรณาการระหว่างหลักพุทธธรรม กลไกทางสังคม และการบริหารจัดการเชิงระบบ เพื่อสร้างพื้นที่ต้นแบบที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย

3. การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ที่เหมาะสมของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ที่เหมาะสม จำนวน 5 แนวทาง ได้แก่ เชิงนโยบาย เชิงโครงสร้างและการบริหาร เชิงบุคลากร เชิงบริการ และเชิงความยั่งยืน ซึ่งเมื่ออภิปรายเชื่อมกับกรอบทฤษฎีจะเห็นว่าแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวในงานวิจัยหลายฉบับว่า การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ต้องอาศัย การผสานหลักพุทธศาสนาเข้ากับระบบบริหารสมัยใหม่และเครือข่ายสังคม ไม่ใช่แค่การทำงานเชิงกิจกรรมธรรมดา อาทิ แนวทางเชิงนโยบายที่ผลักดันให้คณะสงฆ์เชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างระบบสนับสนุนการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบาง ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ

Citation : พระวชิรสิทธิโกศล, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2569). การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e303718

Nilkote, Watana, , Suyajai, and Raksat (2025) ที่พบว่า สถาบันวัดและพระสงฆ์สามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเครือข่ายอาสาสมัครและความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิผล ในเชิงการตีความ แนวทางทั้ง 5 ประการสามารถอธิบายได้ผ่านหลัก ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) กล่าวคือ แนวทางเชิงนโยบายและโครงสร้างสะท้อนมิติของ “ศีล” ในความหมายของการจัดระเบียบสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างมีระบบ แนวทางเชิงบุคลากรและบริการสะท้อน “สมาธิ” ในแง่ของการพัฒนาศักยภาพและความตั้งมั่นในการปฏิบัติงาน ขณะที่แนวทางเชิงความยั่งยืนสะท้อน “ปัญญา” ในการมองเห็นเหตุปัจจัยและการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เมื่อพิจารณาในมิติของการบริหารจัดการเชิงพุทธ สามารถเชื่อมโยงกับหลัก อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกภายในในการขับเคลื่อนการทำงานของพระสงฆ์และจิตอาสา กล่าวคือ การมี “ฉันทะ” หรือความพอใจในการช่วยเหลือสังคม เป็นแรงจูงใจสำคัญ ขณะที่ “วิริยะ” เป็นความเพียรในการดำเนินงาน “จิตตะ” เป็นความเอาใจใส่ต่อผู้รับบริการ และ “วิมังสา” เป็นการประเมินและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง อันส่งผลให้การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพและยั่งยืน (และนอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในเชิงระบบ พบว่า แนวทางเชิงนโยบายที่เน้นการเชื่อมโยงคณะสงฆ์กับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภทฺทวโส (2566) ที่ได้ระบุว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ในการพัฒนาชุมชนในยุคสมัยนี้ คือ 1) ควรมีบทบาทในการปลูกฝังธรรมะในจิตใจ หมายถึง การหล่อหลอมความคิด ทัศนคติ ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ด้วยหลักธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต 2) ควรมีบทบาทในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและการเดินทางสายกลาง และ 3) ควรมีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นพลังสร้างสรรค์บูรณาการของสังคมเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดและปลูกฝังวัฒนธรรมและจริยธรรมทางสังคม ดังนั้น บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในปัจจุบันจึงเป็นการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาขัดเกลาสั่งสอนชาวบ้านเพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะร่วมกันทำงานเพื่อพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตและชุมชน เน้นให้ชาวบ้านรู้จักตัวเอง รู้จักปัญหา รู้จักลดอบายมุข รู้จักพึ่งพาตนเอง สามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีความสุขและนำไปสู่การมีความสามัคคีในหมู่คณะได้และก่อให้เกิดความมีเสถียรภาพในระดับตำบลและถ้าทุกตำบลสามารถมีเสถียรภาพได้จะนำไปสู่การมีความมั่นคงในระดับชาติได้ใน

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

Citation : Phrawachirasittikosol, P., Phrakhrupariyatthiwisutthikun, P., Tongtip, T., & Sa-ard-iam, T. (2026). The Development of a Prototype Area for Public Welfare Activities by the Sangha of Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026. e303718

การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ เป็นการนำหลักสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนามาสังเคราะห์เพื่อพัฒนาและนำเสนอพื้นที่ต้นแบบของงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ โดยนำมากำหนดเป็นกรอบความคิดองค์ความรู้จากการวิจัย เรียกว่า “SOMVANG MODEL” ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 SOMVANG MODEL

ดังนั้น กล่าวโดยสรุป จากโมเดล “SOMVANG-MODEL” จึงเป็นรูปแบบการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ที่บูรณาการหลักพระพุทธศาสนากับศาสตร์การบริหารสมัยใหม่ เพื่อส่งเสริมประโยชน์สุขแก่ประชาชนและชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเน้นความรับผิดชอบต่อสังคม การบริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาลและพระธรรมวินัย ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคนิคการจัดการสมัยใหม่ในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ ควบคู่กับการรักษาพระวินัยเป็นกรอบจริยธรรมสำคัญ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานภาคสนามของพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ มีสภาพทั่วไปดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการวิจัยพบประเด็นสำคัญ ได้แก่ งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบาง อย่างไร

Citation : พระวชิรสิทธิโกศล, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2569). การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e303718

ก็ตาม การดำเนินงานยังขาดระบบสนับสนุนเชิงนโยบาย งบประมาณ และการบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม

2. จากผลการวิจัยพบประเด็นสำคัญ ได้แก่ วัดสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ ชุมชน และหน่วยงานภาคีได้เป็นอย่างดี หากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบประเด็นสำคัญ ได้แก่ ผลการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ทั้ง 5 แนวทาง มีความสอดคล้องกับบริบทชุมชนและสามารถนำไปปรับใช้ได้

2. จากผลการวิจัยพบประเด็นสำคัญ ได้แก่ การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดจะมีประสิทธิผลมากขึ้นเมื่อมีการบูรณาการทรัพยากรและความร่วมมือจากหลายภาคส่วน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการวิจัยเชิงเปรียบเทียบหรือวิจัยเชิงผสมผสานในพื้นที่อื่น ซึ่งอาจจะทำให้ได้องค์ความรู้เชิงนโยบายที่ครอบคลุมและสามารถยกระดับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในระดับประเทศ

2. ควรนำแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งอาจจะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนบริบทจริง และสร้างผลกระทบเชิงสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมการศาสนา. (2542). *พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*. โรงพิมพ์การศาสนา.

ชำเรือง วุฒิจันทร์. (2541). *การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ*. กรมการศาสนา.

พระครูพิศาลจารุวรรณ. (2565). การวิเคราะห์สาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธศาสน์สังคมร่วมสมัย, 1*(1), 1–17.

พระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภทฺทวโส. (2566). บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 6*(3), 237–251.

พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ. (2560). *แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม สังคหธุระ และสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ*. นิติธรรมการพิมพ์.

ไพบูลย์ เสียงก้อง. (2544). หลักการบริหารวัด. ใน *วัดพัฒนา 44*. โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Citation : Phrawachirasittikosol, P., Phrakhrupariyatthiwisutthikun, P., Tongtip, T., & Sa-ard-iam, T. (2026). The Development of a Prototype Area for Public Welfare Activities by the Sangha of Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026. e303718

สายชล ปัญญชิต, และณัชพล ศิริสวัสดิ์. (2566). หลักพุทธธรรมกับปฏิบัติการสาธารณสงเคราะห์ของกลุ่มกู้ภัยที่มีสถาบันพระพุทธศาสนาให้การสนับสนุนในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 30*(2–3), 42–71.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). *คู่มือการดำเนินงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์*. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

Juruan, T., & Boonyarattanasoontorn, J. (n.d.). The roles of Buddhist monks in promoting social welfare and social work in changing towards the era of digital society. *Journal of MCU Buddhapanya Review, 8*(4).

Nilkote, R., Watana, S., Suyajai, P., & Raksat, [initial unavailable]. (n.d.). An integration of the Buddha's teaching with volunteer network's community welfare of Wat Bang Chang Nuea, Sampran District, Nakhon Pathom Province, Thailand. *Journal of Buddhist Anthropology, 10*(1), 59–68.

Panyachit, S., & Sirisawad, N. (2025). The spirit of socially engaged Buddhism: Public welfare operations of rescue groups supported by Buddhist institutions in the northern region of Thailand. *Journal of International Buddhist Studies, 16*(2), 1–16.

Citation : พระวชิรสิทธิโกศล, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2569). การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(2), e303718. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e303718